

Tadeusz Knut¹

ZNACZENIE TERMINU „CIĘŻAR” (ΒΑΡΟΣ) W NOWYM TESTAMENCIE

Wstęp

Na kartach Pisma Świętego spotykamy się z obrazem ciężaru, brzemienia niesionego przez człowieka oraz nałożonego przez Boga. Niniejszy artykuł przedstawia znaczenie słowa βάρος występującego w Nowym Testamencie w różnych formach gramatycznych. Termin ten pojawia się w Nowym Testamencie w formie rzeczownikowej jako το βάρος, ους, obok formy czasownikowej βαρέω, przysłówkowej βαρέως i przymiotnikowej βαρύς, εἶα, ύ, dwadzieścia razy. W pierwszym przypadku jako rzeczownik βάρος u Mt 20,12; Dz 15,28; 2 Kor 4,17; Ga 6,2; 1 Tes 2,7; Ap2,24. W formie βαρέω w następujących tekstach: Mt 26,43, Łk 9,32; 21,34; 2 Kor 1,8; 5,4; 1 Tm 5,16. W formie βαρέως u Mt 13,15; Dz 28,27, natomiast jako βαρύς u Mt 23,4; 23,23, Dz 20,29; 25,7; 2 Kor 10,10; 1 J 5,3².

Według Słownika Z. Abramowiczówny βάρος oznacza: (1) ciężar, ładunek, brzemię, (2) metaforycznie: ociężałość, odrętwienie, (3) metaforycznie: nieszczęście, ból, (4) w znaczeniu dodatkowym: obfitość, siłę oraz (5) wpływ, znaczenie, wagę, godność. W formie βαρέω oznacza „przeważać, obciążać, przygniść”, natomiast w formie βαρύς, εἶα, ύ przybiera znaczenie (1) ciężki, silny, potężny, obciążony, przygnieciony”, (2) „ciężki do znośnienia, przykry, bolesny” oraz (3) gwałtowny³.

Jak można zauważyć, rozpiętość znaczeniowa βάρος jest ogromna i odnosi się zarówno do sensu dosłownego znaczenia jako ciężar, waga ludzi, zwierząt, ładunek statku, aż po ciężar w sensie przenośnym”. G. Schrenk w związku z metaforycznym użyciem βάρος podaje, że słowo to określa uciążliwe cierpienie oraz moc, potęgę. Dzieli cierpienie na

¹ Ks. mgr lic. Tadeusz Knut, ur. 1960, proboszcz parafii pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Wierzhucinie; adres do korespondencji: 84-113 Wierzhucino, ul. Abrahama 18; e-mail: tknut@pelplin.opoka.org.pl.

² H. Bachmann, W. A. Slaby, *Computer- Konkordanz zum Novum Testamentum Graece von Nestle – Aland, 26 Auflage, und zum Greek New Testament*, 3rd Edition Walter de Gruyter, Berlin–New York 1980, s. 266–268.; W. Bauer, *Griechisch-deutsches Wörterbuch zum Neuen Testament*, Berlin 1958, s. 265-266; zob. też J. Strong, *Grecko-polski słownik Stronga z lokalizacją słów greckich i kodami Popowskiego*, Warszawa 2015, s. 134-135. Strong dodaje do formy czasownikowej βαρέω dodatkowo Mk 14,40 gdzie występuje καταβαρυνόμενοι part praes pass masc pl (obciążone) – oczy (οἱ ὀφθαλμοί), s. 134. W Mk 14,40 występuje jako lectio varia; zob. *Słownik grecko-polski Nowego Testamentu*, red. R. Popowski, Warszawa 1994, s. 92.

³ Z. Abramowiczówna, *Słownik grecko-polski*, t. 1, Warszawa 1962, s. 415-417.; J.D. Douglas, *The Illustrated Bible Dictionary*, t. 1, Leicester 1980, s. 211; zob. J. Strong, *Grecko-polski słownik Stronga*, s.134-135; zob. R. Popowski, *Grecko-polski słownik syntagmatyczny Nowego Testamentu*, Warszawa 2008, s. 185-187.

udręki ciała i udręki duchowe: kłopot, ciężar obowiązków, nędza. Wyrażenie natomiast moc, potęga charakteryzuje wpływ, uznanie, godność, np. potęga państwa, siła armii⁴.

1. W formie rzeczownikowej

Poniżej zostaną przytoczone teksty, w których termin βάρος występuje w formie rzeczownikowej. Aby uchwycić konkretne znaczenie tego słowa w poszczególnych tekstach, będzie ono analizowane w najbliższym kontekście, w jakim występuje. Wszystkie teksty podano w tłumaczeniu Biblii Tysiąclecia, wydanie III, Poznań – Warszawa 1980.

Mt 20,12: „Ci ostatni jedną godzinę pracowali, a zrównałeś ich z nami, którzyśmy znosili ciężar dnia (τὸ βάρος τῆς ἡμέρας) i spiekoty” (καὶ τὸν καύσωνα).

Powyższy wiersz występuje w przypowieści o robotnikach w winnicy, która nie posiada paralel u pozostałych Ewangelistów. Bóg jest gospodarzem, robotnicy wezwani jako pierwsi to naród wybrany. Robotnicy zaangażowani później to narody pogańskie lub grzesznicy. Niektórzy sądzą, że przypowieść ta jest skierowana przeciwko faryzeuszom albo w ogóle Żydom, którzy byli przekonani, że dzięki pochodzeniu od Abrahama i swojej pobożności legalnej wejdą do Królestwa Bożego⁵. Bóg patrzy jednak nie tylko na zewnętrzne czyny, ale przede wszystkim na serce. Powołanie do wiary jest łaską, z którą trzeba współpracować⁶. Jak zaznacza J. Jeremias, „wieczór i wypłata nasuwają sens eschatologiczny”. H. Kahlenfeld dodaje, że „pretensje szemrzących, którzy dłużej pracowali, nie harmonizują z eschatologią”. Obrazują natomiast, jak stwierdza A. Jankowski, „faryzejską postawę zarzucania Jezusowi zbyt wielkiego miłosierdzia dla grzeszników”. Eschatologiczna jest tu nie ostatnia godzina końcowej wypłaty, lecz godzina, w której już realizuje się zbawienie z chwilą przyjęcia Jezusa (*hic et nunc*)⁷. W tym kontekście ciężarem dnia są tutaj wszelkie zadania, obowiązki życiowe na płaszczyźnie wiary, które zlecił Bóg tym, którzy zostali powołani jako pracownicy do Jego Winnicy-Królestwa.

Dz 15,28: „Postanowiliśmy bowiem, Duch Święty i my, nie nakładać na was żadnego ciężaru (βάρος) oprócz tego, co konieczne”.

Powyższy wiersz jest decyzją apostołów podjętą w czasie tzw. soboru w Jerozolimie w sprawie chrześcijan antiocheńskich mających pogańskie pochodzenie. Sobór zwalnia ich od „ciężarów” Prawa Mojżeszowego⁸. Ciężarem (βάρος), przed którym Paweł bro-

⁴ G. Schrenk, βάρος, βαρύς, βαρέω, w: TWNT, red. G. Kittel, G. Friedrich, t. 1, Stuttgart 1966, s. 551-552. J. Strong wyprowadza pochodzenie słowa βάρος, od βάσις, „stąpienie, kroczenie (αἱ βάσεις): Dz 3,7, od słowa βαῖνω – iść; J. Strong, *Grecko-polski słownik Stronga*, s.134, 137.

⁵ M. Wolniewicz, *Ewangelia wg Mateusza*, w: BP, red. M. Peter, M. Wolniewicz, t. 3, Poznań 1987, s. 63-64.

⁶ J. Kudasiewicz, *Komentarz biblijny do czytań mszalnych rok A.*, red. J. Homerski, Lublin 1981, s. 195.

⁷ J. Kudasiewicz, *Królestwo Boże w przypowieściach*, Poznań–Warszawa 1981, s. 75-76; J. Homerski, *Ewangelia według św. Mateusza*, w: PŚNT, red. F. Gryglewicz, E. Dąbrowski, t. 3, cz.1, Poznań–Warszawa 2004, s. 278. A. Paciorek podkreśla protest robotników winnicy odnośnie zapłaty dla tych, którzy pracowali w upale dnia, zob. A. Paciorek, *Ewangelia według św. Mateusza, rozdziały 14-28*, w: NKB.NT, t. 1, cz. 2, Częstochowa 2008, s. 286. Gospodarz okazał się szczodry dla robotników ostatniej godziny. B. t. Viviano, *Ewangelia według św. Mateusza*, w: KKB, red. R.E. Brown; J.A. Fitzmyer; R.E. Murphy, Warszawa 2004, s. 963.

⁸ E. Dąbrowski, *Dzieje Apostolskie*, w: PŚNT, red. E. Dąbrowski, t. 5, Poznań 1961, s. 359. Określenie „Duch Święty i my” zaznacza rolę inicjatywy Bożej w obradach apostołów podczas tzw. soboru jerozolimskiego, zob. R.J. Dillon, *Dzieje Apostolskie*, w: KKB, Warszawa 2004, s. 1226.

nił swoich wyznawców, było obrzezanie i zachowywanie zwyczajów i przepisów Prawa Mojżeszowego. Apostoł Piotr ciężar ten nazywa „jarzmem” (Dz 15,10). Sobór zalecił zachowywać to, co konieczne, tzn. „klauzule Jakubowe”: unikać pokarmów złożonych bożkom w ofierze, rozpusty, tego, co uduszone oraz krwi (por. 1 Kor 8,1-13;10,19-22)⁹.

2 Kor 4,17: „Niewielkie bowiem utrapienie nasze obecnego czasu gotują bezmiar chwały przyszłego wieku (ὕπερβολὴν αἰώνιον βᾶρος δόξης)”.

Termin βᾶρος w powyższym tekście oznacza trudności, cierpienia, doświadczenia związane z pracą apostołską. Słowo to występuje w kontekście obrony apostołatu Pawła w związku z atakami przeciwników apostoła, którzy podważają jego autorytet. Obecne ciężary, utrudzenia ziemskie zostaną przemienione w przyszłym życiu w wieczną chwałę (por Rz 8,18). W kontekście eschatologicznym wszystkie doczesne ciężary, cierpienia stają się lekkie¹⁰. Znoszenie wszelkich cierpień, utrapień jest naśladowaniem Chrystusa, który zmartwychwstał i powołuje do przyszłej chwały¹¹.

Ga 6,2: „Jeden drugiego brzemiona (ἀλλήλων τὰ βάρη) noście i tak wypełnicie prawo Chrystusowe”.

Paweł w części parenetycznej Listu do Galatów daje swoim adresatom klucz właściwego zrozumienia prawa Chrystusowego będącego prawem miłości. W Ga 6,2 Paweł podaje, że istotą chrześcijańskiego życia jest wzajemna pomoc, wzajemne noszenie brzemion. G. Schrenk określa τὰ βάρη w tym tekście jako wady etyczne, pokusy, przewinienia¹², zaś E. Burton jako ciężar pokusy i możliwy wynikający z niej grzech¹³. G. Schrenk dodaje, że nie można ograniczać βᾶρος wyłącznie do wyrażenia specjalizującego. Słowo to jest jedynie tezą dla ukazania nakazu miłości, za czym przemawia zdanie następane: „(...) i tak wypełnicie prawo Chrystusowe” (Ga 6,2)¹⁴.

1 Tes 2,7: „A jako apostołowie Chrystusa mogliśmy być dla was ciężarem (δυνάμενοι ἐν βάρει εἶναι), my jednak stanęliśmy pośród was pełni skromności, jak matka troskliwie opiekująca się swoimi dziećmi”.

Słowo to występuje tutaj w kontekście intencji, jakie kierowały Pawłem w głoszeniu Ewangelii Tesaloniczanom. Termin βᾶρος nie występuje w powyższym tekście w sensie dosłownym, tzn. być ciężarem w sensie finansowym – być na utrzymaniu gminy. Paweł sam troszczył się o swoją egzystencję, produkując namioty. Chciał w ten sposób ukazać bezinteresowność, szczerłość intencji w głoszeniu Ewangelii oraz autentyczność

⁹ F. Gryglewicz. *Komentarz biblijny do czytań mszalnych rok C*, red. s. Łach, Lublin 1981, s. 67-68.

¹⁰ G. Schrenk, βᾶρος, w: TWNT, t. 1, s. 552; J. Murphy-O'Connor, *Drugi List do Koryntian*, w: KKB, s. 1356.

¹¹ D. Nollat, *chwala*, w: STB, red. X.L. Dufour, Poznań–Warszawa 1982, s. 134-135. Wyrażenie „ciężar chwały Bożej” oznacza manifestację obecności Boga, Jego mocy, np. cud w Kanie Galilejskiej (J 2,1-11), zob. L. Ryken, J.C. Wilhoit, T. Longman III, *Ciężki*, w: *Słownik symboli biblijnych*, Warszawa 1998, s. 116-117.

¹² G. Schrenk, βᾶρος, s. 553.

¹³ E. Burton, *A Critical and Exegetical Commentary on the Epistle to the Galatians*, Edinburgh 1964, s. 329.

¹⁴ G. Schrenk, βᾶρος, s. 553-554. Prawo Chrystusowe najlepiej obrazuje najbliższy kontekst (Ga 5,13-6,10). Paweł podkreśla w nim znaczenie Ducha w życiu człowieka: „postępować według Ducha” (Ga 5,16); „pozwałać się prowadzić Duchowi” (Ga 5,18); „zbierać owoce Ducha” (Ga 5,22-23); „do Ducha się stosować” (Ga 5,25); „siać w Duchu” (Ga 6,8). Prawo Chrystusowe można wypełnić tylko za sprawą Ducha. Kto wypełni prawo Chrystusowe – podkreśla Paweł – ten również wypełnia prawo ST, które zawiera się w przykazaniu miłości, zob. T.R. Schreiner, *Prawo Chrystusowe*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, red. G.F. Hawthorne; R.P. Martin; D.G. Reid, Warszawa 2010, s. 646-647.

swego posłannictwa. Termin *βάρος* występuje tu w znaczeniu autorytetu (por. 1 Tes 2,9; 2 Tes 3,8; 2 Kor 2,5; 2 Kor 12,16). W ten sposób budował apostoł swój autorytet, który próbowali podważyć jego przeciwnicy¹⁵. A zatem słowo to przybiera sens moralny: „okazywanie władzy i związane z nią splendoru zewnętrznego, żądanie czci”. Wynika to z kontekstu wypowiedzi i porównania z wierszem 6. Za taką interpretacją opowiadają się Bornemann, Dobschutz, Knabenbauer, Voste, Neil, Rigaux¹⁶.

Ap 2,24: „Wam zaś, pozostałym w Tiatyrze, mówię, wszystkim, co tej nauki nie mają, tym, co – jak mówią – nie poznali: głębin szatana”; nie nakładam na was nowego brzemienia (*βάρος*)”.

W tym tekście słowo *βάρος* występuje jako przestroga przed fałszywą prorokinią w mieście Tiatyra (dzisiejsza Akhisar) w Azji Mniejszej. A. Jankowski następująco interpretuje powyższe słowo *βάρος*: „Może Apostoł miał na myśli „klauzule Jakubowe”, a może jest to aluzja do rygorystycznego stronnictwa zwalczającego nikolaitów”¹⁷. Tiatyra była centrum wielu pogańskich kultów. Występuje tutaj kobieta-przywódczyni, która uważa siebie za prorokinię i podobnie jak Jezabel (por. 1 Krl 16,31; 2 Krl 9,22) naucza i zwodzi ludzi, by uprawiali rozpustę, spożywali ofiary dla bożków (2 Krl 9,20). Akceptacja więc takiej fałszywej nauki przez chrześcijan i uczestniczenie w kultach bałwochwalczych jest odstępstwem od Boga, oznacza służbę demonom i złym mocom¹⁸.

2. W formie czasownikowej

W czasie modlitwy w Ogrodzie Oliwnym Jezus czyni swoim uczniom wyrzut: „Potem przyszedł i znów zastał ich śpiących, bo oczy ich były senne (*γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι*)” (Mt 26,43). Zwrot „oczy obciążone” (*οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι*) oznaczają senność, kiedy powieki same się zamykają z powodu zmęczenia organizmu¹⁹.

W tym samym znaczeniu występuje to wyrażenie w innym kontekście, w scenie Przemienienia Chrystusa: „Tymczasem Piotr i towarzysze snem byli zmorzeni (*ἦσαν βεβαρημένοι ὕπνω*). Gdy się ocknęli, ujrzeli jego chwałę i obydwoch mężów stojących przed

¹⁵ W. Mundle, *βάρος*, w: TBNT, red. E. Beyreuther, H. Bietenhard, L. Coennen, t. 2, Wuppertal 1972, s. 835. Termin *βάρος* posiada, oprócz znaczenia materialnego, sens moralny: wpływ, powaga, autorytet. Chodzi o autorytet i władzę, która przysługiwała apostołowi, a z której nie skorzystał, bo przemawiał nie „z pozycji władzy, ale serdecznie, z łagodnością”, zob. M. Bednarz, *1-2 List do Tesaloniczan*, w: NKB.NT, t. 13, Częstochowa 2006, s. 158-159.

¹⁶ J. Stępień, *Listy do Tesaloniczan i pasterskie*, w: PŚNT, t. 9, Poznań–Warszawa 1979, s. 141–142; M. Wojciechowski, *Apokalipsa świętego Jana*, w: NKB.NT, t. 20, Częstochowa 2012, s. 151.

¹⁷ A. Jankowski, *Apokalipsa św. Jana*, w: PŚNT, t. 12, Poznań 1959, s. 155. M. Wojciechowski podkreśla, że te ciężary to wstrzymanie się od kontaktu z pogańskim kultem i od nierządu. (por. Dz 15,28). Nikolaitci uprawiali nierząd (elementy orgiastyczne uroczystości, udział w kulcie bożków). Są określanii jako „głębiny szatana”, zob. M. Wojciechowski, *Apokalipsa świętego Jana*, s. 151-152.

¹⁸ M. Czajkowski, *Ostatnie proroctwo (Apokalipsa)*, w: *Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych*, red. J. Frankowski; R. Bartnicki, t. 10, Warszawa 1992, s. 180.

¹⁹ J. Homerski, *Ewangelia według św. Mateusza*, w: PŚNT, t. 3, cz.1, Poznań–Warszawa 2004, s. 337; A. Paciorek zaznacza, że Jezus śpiącym uczniom nie czyni uwagi. Łk 22,45 wskazuje, że byli „śpiący ze smutku”, Mk 14,40 – milczący wyrzut Jezusa, zob. A. Paciorek, *Ewangelia według św. Mateusza*, s. 577.

Nim” (Łk 9, 32)²⁰. Trafnie słowo „brzemień” określa N. Lohfink w związku z Mojżeszem i Eliaszem ze sceny Przemienienia oraz innymi prorokami: „Brzemieniem jest nędza ludzi, bo za ludźmi tymi mają się wstawiać u Boga. Ale i oni ludziom stają się brzemieniem, bo nigdy nie mają nam do zwiastowania akurat tego, czego byśmy sobie życzyli i zawsze stają w poprzek naszym myślom. Brzemieniem dla nich okazuje się wreszcie ich własne powołanie, ich Bóg. I to jest najcięższe brzemień, ale zarazem może i najłodsze brzemień proroków. Prorocy nie ułatwiają życia. Ale czy dlatego mielibyśmy chcieć ich się pozbyć?”²¹. Jezus zachęca swoich wiernych do czuwania, bo dzień sądu przyjdzie niespodziewanie. Ostrzega, aby nie byli podobni do zasypiających, dla których jedynie sen jest najważniejszy, a wszystko inne obojętne²².

Kolejny tekst z terminem „ciążar” w formie czasownikowej to Łk 21,34: „Uważajcie na siebie, aby wasze serca nie były ociążałe (προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς μήποτε βαρηθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι) wskutek obżarstwa, pijaństwa i trosk doczesnych, żeby ten dzień nie przypadł na was znienacka, jak potrzask”. Serce ociążałe (βαρηθῶσιν αἱ καρδίαι) powodują następujące grzechy: obżarstwo, pijaństwo, troski doczesne.

W związku z udręką (ὕπερ τῆς θλίψεως), utrapieniem, które najprawdopodobniej spotkało Pawła w Efezie²³, występuje czasownik βαρέω w 2 Kor 1,8: „Nie chciałbym bowiem bracia, byście nie wiedzieli o udręce doznanej przez nas z Azji, jak do ostateczności i ponad siły byliśmy doświadczani (ὕπερ δύνάμιν ἐβαρήθημεν), tak iż zwątpiliśmy, czy uda się nam wyjść cało z życiem”. Apostoł Paweł zaznacza, że byli doświadczani (ἐβαρήθημεν), przygnębieni. Słowo „udręka”, „utrapienie” ukazują treść pojęcia βαρέω. Nie chodzi tutaj o cierpienie w znaczeniu dosłownym, tzn. fizycznym²⁴. Teodoret, św. Tomasz, Estiusz, a także F. Godet i R. Cornely są zdania, że tym utrapieniem, doświadczaniem jest przeżycie związane ze złotnikiem Demetriuszem (por. Dz 19,23-20,1), które zagrażało życiu Pawła²⁵. Warto zaznaczyć, że List do Koryntian jest wielką apologią duchową i polemiczną ukazującą autentyczność apostołatu Pawła, który bezinteresownie

²⁰ J 1,14; 2 P 1,16. Dopiero po zmartwychwstaniu Chrystusa apostołowie w pełni odczytali sens góry Tabor oraz zrozumieli, co oznacza ujrzeć Jego chwałę. F. Mickiewicz zaznacza, że przemienienie miało miejsce nocą, gdy uczniowie byli pogrążeni we śnie. Bijące światło od Jezusa, Mojżesza i Eliasza, światło chwały Bożej, kontrastuje silnie z ciemnością nocy, robiąc wielkie wrażenie na Piotrze i apostołach, zob. F. Mickiewicz, *Ewangelia według św. Łukasza, rozdziały 1-11*, w: NKB.NT, t. 3, cz. 1, Częstochowa 2011, s. 493.

²¹ N. Lohfink, *Brzemień proroków*, „Znak” 28(1976), nr 265, s. 1000.

²² F. Gryglewicz, *Ewangelia według św. Łukasza*, w: PŚNT, t. 3, cz. 3, Poznań–Warszawa 1974, s. 317; F. Mickiewicz dodaje, że w kontekście mowy eschatologicznej (Łk 21,5-38) Jezus przestrzega przed złymi postawami człowieka, które przytępią jego czujność (pijaństwo, troski doczesne). Lekarstwem jest czuwanie i modlitwa, zob. F. Mickiewicz, *Ewangelia według św. Łukasza rozdziały 12-24*, w: NKB.NT, t. 3, cz. 2, Częstochowa 2012, s. 408-409.

²³ J. Czernski, *Drugi List do Koryntian*, w: BP, t. 3, s. 420.

²⁴ K. Romaniuk, *Drugi List do Koryntian*, w: BT, s. 1307.

²⁵ E. Dąbrowski, *Listy do Koryntian*, w: PSNT, t. 7, Poznań 1965, s. 403; J. Murphy-O'Connor, *Drugi List do Koryntian*, w: KKB, s. 1350-1351.

głosił Ewangelię, nie chcąc być dla nikogo ciężarem²⁶. Dlatego za tę autentyczność Chrystusowego świadka był przez przeciwników doświadczany. Siły do zniesienia wszelkiego ciężaru należy upatrywać nie w ludzkiej mocy, ale w Bogu²⁷.

Paweł, który był wytwórcą namiotów, stosuje jego obraz jako metaforę ciała – symbolu życia doczesnego. Natomiast obraz domu jest symbolem wiecznego życia, stałego miejsca zamieszkania. Metafora namiotu występuje rzadko w Biblii. Typowa jest dla św. Pawła oraz występuje tylko w 2 Kor 5,4²⁸: „Dlatego właśnie udręczeni (βαρούμενοι) wdychamy, pozostając w tym przybytku, bo nie chcielibyśmy go utracić, lecz przywdziać na niego nowe odzienie, aby to, co śmiertelne, wchłonięte zostało przez życie”. Termin „udręczeni” (βαρούμενοι), a więc „uciśnieni”, określa wszelkie trudy ziemskie człowieka. Ten stan obrazuje porównanie do przebywania w namiocie – nie w znaczeniu dosłownym, lecz moralnym. Apostoł także wyraża tęsknotę za zjednoczeniem z Bogiem, rzuceniem ciężaru doczesności oraz wyzwoleniem z ciała w przyszłym życiu²⁹.

W znaczeniu dosłownym jako pomoc materialna występuje βαρέω w 1 Tm 5,16 w związku z opieką chrześcijan i Kościoła nad wdowami³⁰: „Jeśli któraś wierząca ma u siebie wdowy, niechże im przychodzi z pomocą, a niech nie obciąża Kościoła (μη βαρέῖσθω ἡ ἐκκλησία), by mógł przyjść z pomocą tym, które rzeczywiście są wdowami”.

3. W formie przysłówkowej

Termin βαρέως u Mt 13,15 występuje w kontekście przypowieści o siewcy. Przez przeciętnych ludzi Królestwo Boże było rozumiane politycznie, dlatego Jezus, aby przygotować lud do zrozumienia tej prawdy, mówił w przypowieściach. Tekst Mt 13,15 przedstawia się następująco: „Bo stwardniało serce tego ludu, ich uszy stępiły (καὶ τοῖς ὠσίν βαρέως ἤκουσαν)³¹ i oczy swe zamknęli, żeby oczami nie widzieli ani uszami nie słyszeli, ani swym sercem nie rozumieli: i nie nawrócili się, abym ich uzdrowił”.

Mateusz cytuje tutaj Iz 6,10, chcąc ukazać, że zawinione jest niezrozumienie nauki Jezusa o Królestwie Bożym, podobnie jak nie chciano poznać i przyjąć Mesjasza zapowiedzianego przez proroków³². L. Stachowiak stwierdza, że „zawiniona niewiara Żydów

²⁶ Czasownik βαρέω w NT jest używany tylko w formie pasywnej, aktywnie występują jedynie komparatywy: nie być ciężarem w sensie materialnym: μη ἐπιβαρῆσαι (1 Tes 2,9; 2 Tes 3,8); οὐ κατεβάρησα (2 Kor 12,16). Smutek z powodu zniewagi doznanej przez przeciwnika Pawła (2 Kor 2,5), zob. W. Mudle, *βάρος*, w: TBNT, t. 2, s. 835; A. Bosowski, *Napomnienia do pracy fizycznej i ich motywacja w nauczaniu św. Pawła*, w: *Studia z biblistyki*, red. J. Łach, t. 5, Warszawa 1980, s. 292-294.

²⁷ G. Schrenk, *βάρος*, w: TWNT, t. 1, s. 557.

²⁸ E. Dąbrowski, *Listy do Koryntian*, w: PŚNT, t. 7, s. 424.

²⁹ E. Dąbrowski, *Listy do Koryntian*, s. 424; J. Murphy-O'Connor, *Drugi List do Koryntian*, w: KKB, s. 1357.

³⁰ J. Stępień, *Listy do Tesaloniczan i pasterskie*, w: PŚNT, t. 9, Poznań-Warszawa 1979, s. 364; R.A. Wild, *Listy pasterskie, Pierwszy List do Tymoteusza*, w: KKB, s. 1447.

³¹ J. Homerski słowa καὶ τοῖς ὠσίν βαρέως ἤκουσαν tłumaczy „uszy przygłuchły”, zob. J. Homerski, *Ewangelia według św. Mateusza*, w: PŚNT, t. 3, cz.1, Poznań 2004, s. 217.

³² J. Kudasiewicz, *Komentarz biblijny do czytań mszalnych rok A*, red. J. Homerski, Lublin 1981, s. 151-152.

jest historiozbawczą konsekwencją niezgłębionych planów Bożych. Bóg jednak pozostawi zaczyn nowego życia, świętą resztę, która będzie realizować jego plany”³³.

W Dz 28,27 tekst Iz 6,10 występuje w kontekście spotkania Pawła z Żydami w Rzymie. Uwięziony apostoł głosi im nowinę o Królestwie Bożym i o Jezusie Mesjaszu. Tym, którzy nie chcieli uwierzyć, cytuje Izajasza. E. Dąbrowski trafnie więc tłumaczy καὶ τοὺς ὡσὶν βαρέως ἡ Κοουσαῖν: „uszy sobie zatkali”³⁴.

4. W formie przymiotnikowej

W kontekście mowy Jezusa do ludu i swoich uczniów pojęcie ciężaru występuje w Mt 23,4: „Wiążą ciężary wielkie (φορτία βαρέα) i nie do uniesienia i kładą je ludziom na ramiona, lecz sami palcem ruszyć ich nie chcą”. Stożące obok siebie terminy φορτία oraz βαρέα³⁵ charakteryzują osobowość uczonych w Piśmie i faryzeuszów.

J. Homerski tłumaczy φορτία βαρέα jako „ciężkie brzemiona”. Stwierdza, że termin ten „oznacza w tym wypadku zbiór przepisów religijnych i kultycznych, jakie głosili, każąc je innym zachowywać. Ich zły przykład i gorszenie wynikały stąd, że żądając przestrzegania przepisów prawa Bożego, tak jak je objaśniali, sami świadomie nie stosowali ich w życiu. Chodzi tu szczególnie o te prawdy, które były przedmiotem nauczania Jezusa w Kazaniu na górze (por. Mt 5,17-48)”³⁶. Pobożność uczonych w Piśmie i faryzeuszów charakteryzuje J. Kudasiewicz jako „pobożność pięknych, ale pustych słów bez pokrycia w życiu”. Mówią bowiem, ale „sami nie czynią” (Mt 23,3). Pojęli oni literę, a nie ducha tych pięknych i głębokich słów z Pwt 11,18–20³⁷.

Obłudne podejście uczonych w Piśmie i faryzeuszów do składania ofiar z płodów ziemi oraz ich przewartościowanie zostało ukazane u Mt 23,23. Faryzeusze bowiem rozciągnęły przepis dziesięciny także na jarzyny i warzywa ogrodowe: „Biada wam, uczeni w Piśmie i faryzeusze obłudnicy! Bo dajecie dziesięcinę z mięty, kopru i kminku, lecz pomijacie to, co ważniejsze (τὰ βαρύτερα) jest w Prawie: sprawiedliwość, miłosierdzie i wiarę. To zaś należało czynić, a tamtego nie opuszczać”. Termin τὰ βαρύτερα – „rzeczy najcięższe” – określa to, co w oczach Bożych ma wartość. Najważniejsze są ofiary wewnętrzne, odzwierciedlające prawdziwą miłość Boga i bliźniego, a nie jedynie to, co zewnętrzne,

³³ L. Stachowiak, *Księga Izajasza*, w: PŚST, Lublin 1991, s. 38.

³⁴ E. Dąbrowski, *Dzieje Apostolskie*, w: PSNT, t. 5, Poznań 1961, s. 468; A. Jankowski, *Kerygmat w Kościele Apostolskim*, Częstochowa 1989, s. 95-96.

³⁵ Termin τὸ φορτίον występuje w Nowym Testamencie wspólnie z jego formą czasownikową φορτίζω 8 razy. W pierwszym przypadku u Mt 11,30; 23,4; Łk 11, 46 (2x), Dz 27,10; Ga 6,5 oraz w drugim u Mt 11, 28 i Łk 11,46. Słowo τὸ φορτίον oznacza ciężar, brzemień, ładunek, większy ciężar niż można udźwignąć na swoich barkach, np. obciążyć, obładować, objuczyć, być bardzo obciążonym. Słowo τὸ φορτίον jest zdrobniałą formą używaną od czasów Homera. Określa ciężar, jaki człowiek, zwierzę zdolne są udźwignąć, a więc przydzielony, przymierzony ciężar. τὸ φορτίον kładzie akcent na wymiarowość przenoszenia ładunku, zob. Z. Abramowiczówna, *Słownik grecko-polski*, Warszawa 1962, t. 1, s. 553-554; W. Mudle, *βάρος* w: TBNT, red. E. Beyreuther, H. Bietenhard, L. Coennen, t. 2, Wuppertal 1972, s. 834-835.

³⁶ J. Homerski, *Ewangelia według św. Mateusza*, w: PSNT, t. 3, Poznań 2004, s. 302. Obraz wiązania ciężarów ukazuje ogrom przepisów, które chroniły Prawo przed jego przekraczaniem. Występuje tu aluzja do ustnej Tory z jej trudną do wypełnienia kazuistyką, np. przepisy dotyczące czystości, zob. A. Paciorek, *Ewangelia według św. Mateusza, rozdziały 14-28*, s. 391.

³⁷ J. Kudasiewicz, *Komentarz biblijny do czytań mszalnych rok A*, red. J. Homerski, Lublin 1981, s. 218-219.

co nie wymaga wielkiego trudu od człowieka. Jezus nie neguje ofiar materialnych, lecz kładzie akcent na wnętrze człowieka. Chce obudzić w nim sprawiedliwość, miłość bliźniego, odczytywanie woli Bożej³⁸. Wypowiedziane przez Jezusa „biada” przeciw obłudnej praktyce dziesięciny (Mt 23,23-24) podkreśla fałszywe objaśnianie przepisów Prawa przez uczonych w Piśmie i faryzeuszów. Uwaga skierowana została na drobne przepisy, pomijając to, co fundamentalne: sprawiedliwość, miłosierdzie i wiarę, które wskazują na najważniejsze przykazanie – przykazanie miłości (Mt 22,34-40)³⁹.

Święty Paweł w pożegnalnej mowie do położonych Kościoła w Efezie i pobliskich gmin, którą wygłosił w Milecie, przypomina im, że jako pasterze mają strzec swego stada. Przestrzega także przed błędnymi naukami oraz przed tymi, którzy będą „przekręcać Ewangelię” oraz wkładać się między uczniów jak wilki drapieżne⁴⁰. W takim kontekście występuje termin βαρεις w Dz 20,29: „Wiem, że po moim odejściu wejdą między was wilki drapieżne (λύκοι βαρεις), nie oszczędzając stada”.

Gdy namiestnikiem rzymskim w Palestynie został Porcjusz Festus, Żydzi wykorzystali tę sytuację, chcąc nadać procesowi Pawła charakter polityczny, który skazałby go na śmierć: „Kiedy ten [Paweł] przyszedł, otoczyli go Żydzi przybyli z Jerozolimy i stawiali wiele ciężkich zarzutów (βαρέα ἀτιώματα), których nie mogli udowodnić” (Dz 25, 7). Ciężkim zarzutem było oskarżenie, że apostoł występował przeciwko cesarzowi. Paweł w swojej obronie podaje silne argumenty, które wykazują, że nic nie zawinił wobec cesarza, Prawa ani przeciw świątyni. Festus odkrył przebiegłość oskarżających apostoła Pawła. Aby nie dostać się w ręce Sanhedrynu, Paweł odwołuje się do Rzymu⁴¹.

Inna obrona Pawła występuje w 2 Kor 10,10. W polemice z fałszywymi apostołami Paweł broni tutaj swego apostołskiego autorytetu, wskazując Koryntianom na swą bezinteresowność w głoszeniu Ewangelii: „Listy bowiem – jak utrzymują – są groźne (βαρειαι) i nieubłagane, lecz gdy się zjawia osobiście, słaby jest, a jego mowa nic nie znaczy” (2 Kor 10,10). Termin βαρειαι E. Dąbrowski tłumaczy jako „poważne”, zaznaczając, że trudno jednoznacznie określić jego znaczenie w tym kontekście. Podaje, że w znaczeniu negatywnym βαρυσ oznacza „uciążliwy, przykry, bolesny” (por. Mt 23,4, Dz 20,29, 1J 5,3). W znaczeniu pozytywnym znaczy „mający wagę”, czyli „poważny, wywierający duże wrażenie, wyposażony w autorytet” (por. Mt 23,23, Dz 25,7). W 2 Kor 10,10 znaj-

³⁸ J. Homerski, *Ewangelia według św. Mateusza*, s. 306.

³⁹ A. Paciorek, *Ewangelia według św. Mateusza, rozdziały 14-28*, s. 410-411.

⁴⁰ E. Dąbrowski, *Dzieje Apostolskie*, w: PŚNT, t. 5, s. 412-413; M. Lurker, *Wilk*, w: *Słownik obrazów i symboli biblijnych*, tłum. K. Romaniuk, Poznań 1989, s. 264-265. R. J. Dillon zaznacza, że Paweł mówiąc o wilkach nawiązuje do wczesnochrześcijańskiego symbolu oznaczającego heretyków, zob. R.J. Dillon, *Dzieje Apostolskie*, w: KKB, Warszawa 2004, s. 1236.

⁴¹ E. Dąbrowski, *Dzieje Apostolskie*, s. 440-442; R.J. Dillon, *Dzieje Apostolskie*, w: KKB, Warszawa 2004, s. 1240.

dujemy zarzut, który został skierowany w związku z listami adresowanymi przez Pawła do gmin chrześcijańskich⁴².

W 1 J 5,3 termin βαρεῖαι występuje w kontekście korelacji wiary z miłością: „Albowiem miłość względem Boga polega na spełnianiu Jego przykazań, a przykazania Jego nie są ciężkie (βαρεῖαι)”. Tekst w 1 J 5,3 przypomina słowa Chrystusa, gdy mówi o brzemieniu (τὸ φορτίον), które nakłada, że jest lekkie (por. Mt 11,30). To brzemie jest możliwe do udźwignięcia, ponieważ Bóg daje siłę do zachowania przykazań. Tą siłą, która powoduje, że przykazania nie są ciężkie, jest wiara (1 J 5,4)⁴³. Zwrot „zachowywać przykazania”, jak trafnie zaznacza S. Gądecki, jest „synonimem zachowywania Słowa Bożego, chodzenia w światłości”. Nie chodzi tutaj o legalizm, kodeks zakazów czy nakazów, lecz o „drogę”, po której powinien iść chrześcijanin będący uczniem Jezusa⁴⁴. Miłość bliźniego jest więc znakiem rozpoznawczym chrześcijanina, znakiem pełnego życia oraz autentycznego kryterium zjednoczenia z Bogiem⁴⁵.

Zakończenie

Po przeanalizowaniu powyższych tekstów można stwierdzić, że termin βάρος ma bardzo szerokie i zróżnicowane znaczenie. W Mt 20,12 oznacza wszelkie obowiązki, trudności na płaszczyźnie wiary, które zlecił Bóg tym, którzy zostali powołani jako pracownicy Jego Winnicy-Królestwa. Warto w tym miejscu dodać, że Jan Paweł II w Gdańsku, podczas swojej trzeciej pielgrzymki do Ojczyzny, odwołując się do Ewangelii o robotnikach w Winnicy (Mt 20,4), powiedział, że chodzi tu o umowę o pracę, a równocześnie o kwestię słusznego wynagrodzenia, czyli sprawiedliwej zapłaty za pracę. Jest prawdą, że za pracę trzeba zapłacić, ale to jeszcze nie wszystko. Praca – to znaczy człowiek. Człowiek pracujący. Praca nie może być traktowana – nigdy i nigdzie – jako towar, bo człowiek nie może dla człowieka być towarem, ale musi być podmiotem⁴⁶. Według Dz 15,28 ciężarem, przed którym bronił Paweł chrześcijan pogańskiego pochodzenia, było obrzezanie oraz zachowywanie zwyczajów i przepisów prawa Mojżeszowego. Dlatego apostołowie na tzw. soborze jerozolimskim polecieli zachowywać to, co konieczne, co jest okre-

⁴² E. Dąbrowski, *Listy do Koryntian*, w: PŚNT, t. 9, Poznań 1959, s. 418; G. Schrenk, βαρύς, w: TWNT, t. 1, s. 555, określa βαρύς jako porywczy, naciskający, podobnie jak w 2 Kor 10,10. Termin ten charakteryzuje także zjawiska natury, np. gwałtowny wybuch wiatru, pioruna, gradu, szczerkające psy, stany duchowe: o gwałtownym gniewie, o zaciętej wrogości. J. Murphy-O'Connor zaznacza, że w krytyce Koryntian względem osoby Pawła oraz jego listów, które stawiają wysokie wymagania moralne przeciwnicy Pawła odwoływali się do greckiej retoryki, chcąc w ten sposób umniejszyć mocy Ducha, zob. J. Murphy-O'Connor, *Drugi List do Koryntian*, w: KKB, Warszawa 2004, s. 1364.

⁴³ F. Gryglewicz, *Listy katolickie*, w: PŚNT, t. 9, Poznań 1959, s. 418; St. Mędała, *Chodzenie w światłości*, w: *Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych*, red. J. Frankowski, R. Bartnicki, t. 10, Warszawa 1992, s. 83-84; P. Perkins zaznacza, że autor 1 J argumenty przeciwko odstępcom od wiary łączy z posłuszeństwem przykazaniu miłości, wiarą w Jezusa Chrystusa i Jego śmiercią za grzechy, która daje życie wieczne, zob. P. Perkins, *Listy Janowe. Pierwszy list św. Jana*, w: KKB, Warszawa 2004, s. 1531-1532.

⁴⁴ S. Gądecki, *Wstęp do Pism Janowych*, Gniezno, 1996, s. 87-88.

⁴⁵ J. Chmiel, *Wiara i miłość w pierwszym liście św. Jana*, w: *Chrystus i Kościół*, red. F. Gryglewicz, Lublin 1979, s. 209-211.

⁴⁶ Jan Paweł II, *Praca nad pracą*, w: *Jeden drugiego brzemiona noście. III pielgrzymka Jana Pawła II do Ojczyzny Gdynia-Gdańsk*, red. A. Drzycimski, G. Fortuna, Z. Bryk, Gdańsk 1988, s. 150.

ślane jako „klauzule Jakubowe”. W 2 Kor 4,17 termin βάρος związany jest z chwałą jako nagrodą za wszelkie ciężary, trudności i cierpienia związane z pracą apostołską. Wzajemną pomoc w dźwiganii swoich ciężarów grzechów jako klucz do wypełnienia prawa Chrystusowego podaje apostoł w Ga 6,2. Jan Paweł II w odniesieniu do tej wypowiedzi apostoła Pawła „jeden drugiego brzemiona noście” stwierdza, że jest ona „inspiracją dla międzyludzkiej i społecznej solidarności. Solidarność to znaczy: jeden i drugi, a skoro brzemię, to brzemię niesione razem, we wspólnocie. A więc nigdy: jeden przeciw drugiemu. Jedni – przeciw drugim. I nigdy brzemię dźwigane przez człowieka samotnie. Bez pomocy drugich”⁴⁷. Apostoł Paweł nie był nigdy ciężarem dla Tesaloniczan, ponieważ sam zarabiał na utrzymanie, produkując namioty. W 1 Tes 2,7 słowo βάρος występuje w sensie moralnym, to znaczy w znaczeniu okazywania władzy i związanego z nią splendoru zewnętrznego i czci, a więc inaczej mówiąc, autorytetu. W formie czasownikowej termin βαρῆν w Mt 26,43 oraz Łk 9,32 występuje w znaczeniu dosłownym, mianowicie jako zmęczenie organizmu, senność. Jezus zachęca swoich wiernych do czuwania, bo dzień sądu nadejdzie niespodziewanie. Dlatego mają się strzec ociężałości serca, którą powoduje obżarstwo, pijaństwo, troski doczesne (por. Łk 21,34). Paweł wspomina w 2 Kor 1,8 o udręce i doświadczeniu, które spotkało go w związku z głoszeniem Ewangelii. Ciężarem tym była sytuacja związana ze złotnikiem Demetriuszem (zob. Dz 19,29-20,1), która zagrażała życiu Pawła. W 2 Kor 5,4 udręczeniem i ciężarem są wszelkie trudy ziemskie człowieka – co jest ujęte w metaforze namiotu – w znaczeniu moralnym. Apostoł ukazuje tęsknotę za zjednoczeniem z Bogiem (zrzucenie ciężaru doczesności) w przyszłym życiu. W znaczeniu dosłownym termin βαρῆν występuje w 1 Tm 5,16 w związku z opieką materialną, pomocą finansową chrześcijan i Kościoła w odniesieniu do wdów. W formie przysłówkowej termin βαρῆως w Mt 13,15 i Dz 28,27 oznacza postawę, którą nie przyjmuje się osoby Jezusa jako Mesjasza oraz odrzuca się Go za pomocą słuchu, co oznacza niezrozumienie Jego nauki o Królestwie Bożym głoszonej przez Niego i proroków. W formie przymiotnikowej termin βαρῆα w Mt 23,4 oznacza zbiór przepisów religijnych i kultycznych w interpretacji uczonych w Piśmie i faryzeuszów, którzy mnożąc je, nakładali na ramiona ludzi, sami ich nie dźwigając. Obłuda ich postępowania została ukazana w Mt 23,23 w związku ze składaniem ofiar. Najważniejsza jest postawa wewnętrzna, mianowicie sprawiedliwość, miłosierdzie i wiara, a nie jedynie to, co zewnętrzne, a więc ofiary. Apostoł Paweł w Dz 20,29 w swojej mowie pożegnalnej w Milecie przestrzega pasterzy Kościoła przed błędnymi naukami oraz tymi, którzy będą wkradać się do owczarni jako wilki drapieżne (λύκοι βαρῆς). Tekst w Dz 25,7 ukazuje ciężkie zarzuty (βαρῆα αἰτιώματα), które stawiali Żydzi w związku z procesem Pawła, oskarżając go, że występował przeciwko cesarzowi, Prawu i świątyni. Inny zarzut, jaki spotkał Pawła w związku z jego listami adresowanymi do gmin chrześcijańskich, można spotkać w 2 Kor 10,10. Chociaż listy apostoła Pawła są groźne, to jednak są one pełne serdeczności oraz troski o życie wieczne. Autor 1 J 5,3 stwierdza, że przykazania nie są ciężkie (βαρῆαι), bo Bóg daje siłę do ich zachowywania – Bóg, który jest Miłością i pragnie zbawienia wszystkich.

⁴⁷ Jan Paweł II, *Praca nad pracą*, s. 151-152.

Bibliografia

- Abramowiczówna Z., *Słownik grecko-polski*, t. 1, Warszawa 1962.
- Bachmann H., Slaby W.A., *Computer-Konkordanz zum Novum Testamentum Graece von Nestle – Aland, 26 Auflage, und zum Greek New Testament*, 3rd Edition Walter de Gruyter, Berlin–New York 1980.
- Bauer W., *Griechisch-Deutsches Wörterbuch zum Neuen Testament*, Berlin 1958.
- Bednarz M., *1-2 List do Tesaloniczan*, w: NKB.NT, t. 13, Częstochowa 2006.
- Bosowski A., *Napomnienia do pracy fizycznej i ich motywacja w nauczaniu św. Pawła*, w: *Studia z biblistyki*, red. J. Łach, t. 5, Warszawa 1980, s. 292-294.
- Burton E., *A Critical and Exegetical Commentary on the Epistle to the Galatians*, Edinburgh 1964.
- Chmiel J., *Wiara i miłość w pierwszym liście św. Jana*, w: *Chrystus i Kościół*, red. F. Gryglewicz, Lublin 1979, s. 209-211.
- Czajkowski M., *Ostatnie prorocstwo (Apokalipsa)*, w: *Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych*, red. J. Frankowski; R. Bartnicki, t. 10, Warszawa 1992.
- Dabrowski E., *Listy do Koryntian*, w: PŚNT, t. 9, Poznań 1959.
- Dąbrowski E., *Dzieje Apostolskie*, w: PŚNT, t. 5, Poznań 1961.
- Dąbrowski E., *Listy do Koryntian*, w: PŚNT, t. 7, Poznań 1965.
- Dillon R.J., *Dzieje Apostolskie*, w: KKB, Warszawa 2004.
- Douglas J.D., *The Illustrated Bible Dictionary*, t. 1, Leicester 1980.
- Gądecki St., *Wstęp do Pism Janowych*, Gniezno 1996.
- Gryglewicz F., *Ewangelia według św. Łukasza*, w: PŚNT, t. 3, cz. 3, Poznań–Warszawa 1974.
- Gryglewicz F., *Komentarz biblijny do czytań mszalnych rok C*, red. s. Łach, Lublin 1981.
- Gryglewicz F., *Listy katolickie*, w: PŚNT, t. 9, Poznań 1959.
- Homerski J., *Ewangelia według św. Mateusza*, w: PŚNT, t. 3, cz. 1, Poznań–Warszawa 2004.
- Jan Paweł II, *Praca nad pracą*, w: *Jeden drugiego brzemiona noście. III pielgrzymka Jana Pawła II do Ojczyzny Gdynia–Gdańsk*, red. A. Drzycimski; G. Fortuna; Z. Bryk, Gdańsk 1988.
- Jankowski A., *Apokalipsa św. Jana*, w: PŚNT, t. 12, Poznań 1959.
- Jankowski A., *Kerygmat w Kościele Apostolskim*, Częstochowa 1989.
- Kudasiewicz J., *Komentarz biblijny do czytań mszalnych rok A.*, red. J. Homerski, Lublin 1981.
- Kudasiewicz J., *Królestwo Boże w przypowieściach*, Poznań–Warszawa 1981.
- Lohfink N., *Brzemie proroków*, „Znak” 28(1976), nr 265, s. 991-1000.
- Lurker M., *Słownik obrazów i symboli biblijnych*, tłum. K. Romaniuk, Poznań 1989, s. 264-265.
- Mędała St., *Chodzenie w światłości*, w: *Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych*, red. J. Frankowski; R. Bartnicki, t. 10, Warszawa 1992.
- Mickiewicz F., *Ewangelia według św. Łukasza, rozdziały 1-11*, w: NKB.NT, t. 3, cz. 1, Częstochowa 2011.
- Mickiewicz F., *Ewangelia według św. Łukasza, rozdziały 12-24*, w: NKB.NT, t. 3, cz. 2, Częstochowa 2012.
- Mundle W., *βάρως*, w: TBNT, red. E. Beyreuther, H. Bictenhard, L. Coennen, t. 2, Wuppertal 1972, s. 834-835.
- Murphy-O'Connor J., *Drugi List do Koryntian*, w: KKB, Warszawa 2004.
- Nollat D., *Chwała*, w: STB, red. X. L. Dufour, Poznań–Warszawa 1982, s. 134-135.

- Paciorek A., *Ewangelia według św. Mateusza, rozdziały 1-13*, w: NKB.NT, t. 1, cz.1, Częstochowa 2004.
- Paciorek A., *Ewangelia według św. Mateusza, rozdziały 14-28*, w: NKB.NT, t. 1, cz. 2, Częstochowa 2008.
- Perkins P., *Listy Janowe. Pierwszy list św. Jana*, w: KKB, Warszawa 2004.
- Popowski R., *Grecko-polski słownik syntagmatyczny Nowego Testamentu*, Warszawa 2008, s. 185-187.
- Schreiner T.R., *Prawo Chrystusowe*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, red. G.F. Hawthorne, R.P. Martin, D.G. Reid, Warszawa 2010, s. 646-647.
- Schrenk G., *βάρος, βαρύς, βαρέω*, w: TWNT, red. G. Kittel, G. Friedrich, t. 1, Stuttgart 1966, s. 551-552.
- Słownik symboli biblijnych*, red. L. Ryken, J.C. Wilhoit, T. Longman III, Warszawa 1998, s. 116-117.
- Stachowiak L., *Księga Izajasza*, w: PŚST, Lublin 1991.
- Stępień J., *Listy do Tesaloniczan i pasterskie*, w: PŚNT, t. 9, Poznań–Warszawa 1979.
- Strong J., *Grecko-polski słownik Stronga z lokalizacją słów greckich i kodami Popowskiego*, Warszawa 2015.
- Viviano B.T., *Ewangelia według św. Mateusza*, w: KKB, red. R.E. Brown, J.A. Fitzmyer, R.E. Murphy, Warszawa 2004.
- Wild R.A., *Listy pasterskie, Pierwszy list do Tymoteusza*, w: KKB, Warszawa 2004.
- Wojciechowski M., *Apokalipsa świętego Jana*, w: NKB.NT, t. 20, Częstochowa 2012.

Streszczenie

Niniejszy artykuł zawiera analizę słowa „ciężar” (gr. *baros*) w tekstach biblijnych Nowego Testamentu. Termin ten występuje w różnych kontekstach i formach gramatycznych. W czterech punktach zostały omówione teksty biblijne, które ukazują ciężar w znaczeniu dosłownym i moralnym. Teksty obrazują ciężar jako trud związany z pracą człowieka i jego kondycją psychofizyczną. Ciężar występuje również w sensie eschatologicznym oraz wszelkich zadań chrześcijanina związanych z wiarą w Boga, zachowaniem przepisów Prawa, obrony wiary i misji apostołskiej św. Pawła. W podsumowaniu ujęto także zastosowanie tego słowa przez Jana Pawła II w jego homilii w Gdańsku w roku 1988 w czasie trzeciej pielgrzymki do Polski.

Słowa kluczowe: ciężar, brzemień, przepisy Prawa, prawo Chrystusowe, apostołat Pawła

Summary

THE MEANING OF “BURDEN” (ΒΑΡΟΣ) IN THE NEW TESTAMENT

This article contains the analysis of the word “burden” (gr. *baros*) in the biblical texts of the New Testament. The phrase is used in different contexts and grammatical forms. Four points of the biblical texts were discussed to show the meaning of “burden” in the literal and moral sense. The texts reflect on the burden connected with the human work and his psychophysical condition. The burden has also an eschatological meaning and is present in all works connec-

ted to the Christian faith in God, observance of the Law, defense of the faith and the apostolic mission of St. Paul. The summary also reflects on the use of this word by John Paul II in his homily in Gdansk in 1988 during the third pilgrimage to Poland.

Keywords: burden, precepts of the Law, the Law of Christ, St. Paul's apostolate